

מִסְכַּת סְנֵה דְרִין פֶּרֶק א'

11. א

גופא :

"אמר רבי אבהו :

שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דיניהם דין".

איתיביה רבי אבא לרבי אבהו :

"דן את הדין, וזיכה את החייב, חייב את הזכאי,

טימא את הטהור, טיהר את הטמא – מה שעשה עשוי, ומשלם מביתו".

הכא במאי עסקינן : דקיבלוהו עליהו.

אי הכי,

אמאי משלם מביתו?

דאמרו ליה :

דינית לן דין תורה.

אמר ליה רב ספרא לרבי אבא :
דטעה במאי?
אלימא דטעה בדבר משנה,
והאמר רב ששת אמר רבי אמי :
טעה בדבר משנה חוץ,
אלא דטעה בשיקול הדעת.

היכי דמי בשיקול הדעת?

אמר רב פפא :
כגון תרי תנאי ותרי אמוכאי דפליגי אהדדי,
ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר,
וסוגין דעלמא אליבא דחד מיניהו,
נאזל איהו נעבד כאידך,
היננו שיקול הדעת.

לימא כתנאי
"ביצוע בשלשה"
דברי רבי מאיר,
וחכמים אומרים:
פטר בהיחיד".

סברה לכולי עלמא מקשינו פשרה לדין,
מאי לאו בהא קמיפלגי:
דמר סבר דין בשלשה,
ומר סבר דין בשנים.

לא!
דכולי עלמא דין בשלשה,
והא בהא קמיפלגי:
דמר סבר: מקשינו פשרה לדין,
ומר סבר: לא מקשינו פשרה לדין.

לימא תלתא תנאי בפשרה,
דמר סבר: בשלשה,
ומר סבר: בשנים,
ומר סבר בהיחיד!

אמר רב אחא בריה דרב איקא, ואיתימא רבי יימר בר שלמיא:
מאן דאמר תרי - אפילו חד נמי,
והאי דקאמר תרי כי היכי דליהו עליה סהדי.

אמר רב אשי:
שמע מינה: פשרה אינה צריכה קנן,
דאי סלקא דעתך צריכה קנן,
למאן דאמר צריכה תלתא למה לי, תסגי בתרי וליקני מיניה.

והלכתא:
פשרה צריכה קנן.

תנן רבנן :

"כשם שהדין בשלשה כד ביצוע בשלשה.
נגמר הדין אי אתה רשאי לביצוע.

(סרמ"ש בנק"ש סימן.)

רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר:
אסור לביצוע,

וכל הבוזע הרי זה חוטא.

וכל המברך את הבוזע הרי זה מנאץ.

ועל זה נאמר: "ובצע ברך נאך ה'" (תהלים י, ג),

אלא יקוב הדין את החר,

שנאמר: "כי המושפט לאלהים הוא" (דברים א, יז),

וכן משה היה אומר: "יקוב הדין את החר",

אבל אחרן: אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו,

שנאמר: "תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו,

בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" (מלאכי ב, ו).

רבי אליעזר אומר:

הרי שגזל סאה של חטים, וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה, כיצד מברך?

אין זה מברך אלא מנאץ,

ועל זה נאמר: "ובצע ברך נאך ה'",

רבי מאיר אומר:

לא נאמר "בוצע" אלא כנגד יהודה,

שנאמר: "ויאמר יהודה אל אחיו:

מה בצע כי נהרג את אחינו" (בראשית לו כו-כז),

וכל המברך את יהודה, הרי זה מנאץ

ועל זה נאמר: "ובצע ברך נאך ה'".

רבי יחזשע בן קרח אומר:

מזוה לביצוע,

שנאמר: "אמת ומושפט שלום שפטו בשעריכם" (זכריה ח, טז).

והלא במקום שיש משפט אין שלום, ובמקום שיש שלום אין משפט,

אלא איזהו משפט שיש בו שלום? – הוי אומר: זה ביצוע.

וכן בדוד הוא אומר: "ויהי דוד עושה משפט וצדקה" (שמואל ב' ח, טו),

והלא כל מקום שיש משפט אין צדקה, צדקה אין משפט.

אלא איזהו משפט שיש בו צדקה? – הוי אומר: זה ביצוע.

אתאן לתנא קמא.

דן את הדין, זיכה את הזכאי וחייב את החייב,

וראה שנתחייב עני ממוזן ושילם לו מתוך ביתו זה משפט וצדקה,

משפט לזה וצדקה לזה.

משפט לזה שחזיר לו ממוזן,

וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו.

וכן בדוד הוא אומר: "ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו",

משפט לזה שחזיר לו את ממוזו, וצדקה לזה ששילם לו מתוך ביתו.

קשיא ליה לרבי :

האי "לְכֹל עֲמוֹ" 'לענניים' מיבעי ליה!

אלא,

רבי אומר: אף על פי שלא שילם מתוך ביתו, זהו "משפט וצדקה", משפט לזה, וצדקה לזה.

"משפט" לזה שהחזיר לו ממונו,

"וצדקה" לזה שהוציא גזילה מתחת ידו.

רבי שמעון בן מנסיא אומר:

שנים שבאו לפניך לדין,

עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה, אתה רשאי לומר להן: צאו וביצעו.

משתשמע דבריהן ואתה יודע להיכן הדין נוטה,

אי אתה רשאי לומר להן: צאו וביצעו,

שנאמר: "פוסט מים ראשית מרון ולפני התגלע הריב נטוש" (משלי יז, יד),

קודם שנתגלע הריב אתה יכול לנטוש.

משנתגלע הריב אי אתה יכול לנטוש.

ורבי יהודה בן לקיש¹ אמר:

שנים שבאו לדין, אחד רד, ואחד קשה,

עד שלא תשמע דבריהן, או משתשמע דבריהן,

ואין אתה יודע להיכן דין נוטה,

אתה רשאי לומר להם: אין אני נזקק לכם, שמא נתחייב חזק, ונמצא חזק רודפו.

משתשמע דבריהן, ואתה יודע להיכן הדין נוטה,

אי אתה יכול לומר להן: איני נזקק לכם,

שנאמר: "לא תגורו מפני איש" (דברים א, יז).

רבי יחזע בן קרח אומר:

מניין לתלמיד שיושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר,

מניין שלא ישתוק?

שנאמר: "לא תגורו מפני איש".

רבי חנין אומר:

לא תכנים דבריך מפני איש,

ויהו עדים יודעים את מי הן מעידין, ולפני מי הן מעידין, ומי עתיד ליפרע מהן,

שנאמר: "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'" (דברים, יט, יז),

יהו הדייגין יודעין את מי הן דגין, ולפני מי הן דגין, ומי עתיד ליפרע מהן,

שנאמר: "אלהים נצב בעדת אל" (תהלים פב, א),

וכן ביהושפט הוא אומר: "ויאמר אל השפטים ראו מה אתם עשים,

כי לא לאדם תשפטו כי אם לה" (דברי הימים ב יט, ו),

שמא יאמר הדיין מה לי בצער הזה?

תלמוד לומר: "עמכם בדבר משפט"

אין לו לדיין אלא מה שעניו רואות".

היכי דמי "גמר דין"?

אמר רב יהודה אמר רב:

איש פלוני אתה חייב, איש פלוני אתה זכאי.

¹ בדפוס ריש לקיש ומסורת הש"ס גורס רבי יהושע בן לקיש וכך גם בכת"י ערפורט, אך בתוספתא ובהרבה ראשונים ובירושלמי - רבי יהודה בן לקיש.

אמר רב :
הלכה כרבי יהושע בן קרחה.

איני?
וקא רב הונא תלמידיה דרב הנה,
כי הנה אתו לקמיה דרב הונא,
אמר להו: אי דינא בעיתו, אי פשרה בעיתו?

מאי "מצודה" נמי דקאמר רבי יהושע בן קרחה?
מצודה למימרא להו: 'אי דינא בעיתו, אי פשרה בעיתו'. ז,א

היינו תנא קמא!

איכא בינייהו
מצודה.

רבי יהושע בן קרחה סבר: מצודה,
תנא קמא סבר: רשות.

היינו רבי שמעון בן מנסיא!

איכא בינייהו
"משנת שמע דבריהו ואתה יודע להיכן הדין נוטה,
אי אתה רשאי לומר להן יצאו ובצעו".